

Weerklank

gereformeerd maandblad voor toerusting en informatie

KERK EN ISRAËL

“Onopgeefbaar verbonden?”

Door ds. E. Hoogendoorn

Opnieuw is Israël in kerkelijk Nederland onderwerp van heftige discussie. Met ‘Israël’ is dan het volk van de Joden bedoeld. Het gevoelige discussiepunt cirkelt rond de vraag: hoe is de verhouding tussen de christelijke kerk en dit volk? Een al heel oude problematiek staat weer in het brandpunt van de belangstelling.

EEN STEEN IN DE KERKELIJKE VIJVER

De aanleiding tot de nieuwe commotie is een manifest dat ds. J. Offringa in september 2018 het licht deed zien. In dit publieke geschrift pleit hij ervoor om een zinsnede in de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland te schrappen. Die zinsnede betreft een verklaring waarin de kerk haar ‘onopgeefbare verbondenheid’ met het volk Israël uitspreekt.

Het manifest kreeg als titel mee: ‘*De kerk kan prima zonder Israëltheologie.*’

De auteur is een enthousiast vertegenwoordiger van wat zich noemt een ‘Liberaal Christendom’. Hij schaamt zich ook geheel niet voor zijn vrijzinnigheid. Vanuit die geest moeten we dan ook zijn kritiek op de passage van de kerkorde van de PKN verstaan. De schrijver ziet de Bijbel – zowel het OT als NT – bepaald niet als een boek of boodschap met goddelijk gezag. Jezus is voor hem niet de Zoon van God maar een joodse rabbi met een toch wel interessante leer. En voor liberale theologen “zijn er geen goede redenen om de gedachten van Paulus te verheffen tot een breed gedragen bijbelse visie. Integendeel, het gaat om een verwachting die je bij andere auteurs in het Nieuwe Testament niet tegenkomt”.

De reden waarom hij moeite heeft om Israël een ‘uitverkoren volk’ te noemen, is veelzeggend. “Elke claim om ‘uitverkoren volk’ te zijn, of die nu door Joden of christenen gekoesterd wordt, is ongeloofwaardig geworden. Het gaat om een religieuze constructie waar het eigenbelang van afspat. ‘Uitverkoren zijn’ leidt gemakkelijk tot ontorechte superioriteitsgevoelens. Als liberale theologen met een postmoderne inslag zullen we zo’n claim graag deconstrueren. Want die claim staat onderlinge erkenning, een sleutelbegrip in ons denken, in de weg. [...] Hoe hard het ook her en der geroepen wordt – er zijn geen uitverkoren volken. Of we zijn het allemaal tegelijk!”

Aan het slot van zijn manifest oppert hij nog een ander voorstel

dan het schrappen van het toch al vage kerkordeartikel over de verhouding met Israël. “Een beter voorstel is misschien om dit artikel uit te breiden en te concretiseren. Dan kan de kerk aangeven zich niet alleen met de joodse maar ook met andere religieuze tradities verbonden te weten. Daarmee laat zij de strijdbijl tussen de godsdiensten uit haar handen vallen, in de hoop die ooit samen voorgoed te begraven”.

We proeven hier duidelijk de sfeer van het aarts-relativisme waarbij alle godsdiensten zo’n beetje gelijke rechten hebben.

ALLERGIE ROND ISRAËL?

De vraag dringt zich op, waarom zo’n pleidooi voor het schrappen van dat kerkorde-artikel over de verhouding met Israël zoveel heftige reacties oproept. Helemaal als zo’n voorstel van een kant komt waar de Bijbel niet als het beslissende Woord van God wordt erkend. Heb je dan als kerk nog met een serieuze gesprekspartner te maken?

Of moeten we die commotie meer zien als een allergische reactie vanuit een soort overgevoeligheid van: ‘kom je aan Israël, dan kom je aan de kerk!’?

Het mag duidelijk zijn dat de verdedigers van het gewraakte kerkordeartikel de ‘verbondenheid met Israël’ inderdaad ‘onopgeefbaar’ achten. Wie een beetje de gedachtewereld kent die achter deze overtuiging steekt, zal zich ook niet verbazen. We stoten hier op oude meningsverschillen zoals bijvoorbeeld:

- is Israël nog steeds ‘Gods uitverkoren volk’?
 - mag het zich nog steeds beschouwen als ‘erfgenaam van het beloofde land’ [om niet te zeggen ‘het Heilige Land’], met Jeruzalem in het centrum?
 - heeft God in de Bijbel nog een toekomstig heil beloofd speciaal voor het volk van de Joden?
 - moet de stichting van de staat Israël in 1948 gezien worden als een begin van vervulling van die beloofde eindtijd?
- Wereldwijd zijn er veel christenen die dergelijke vragen vol overtuiging met een volmondig ja beantwoorden. Met een beroep op allerlei Schriftgedeelten uit het Oude zowel als het Nieuwe Testament. In ons eigen land worden dergelijke overtuigingen in verschillende nuancerings uitgedragen door christenen uit allerlei hoeken. We zien daarbij oudtestamentische beloften aan het volk van Abraham soms

haast als mantra's in stelling gebracht. Ook Schriftplaatsen uit het Nieuwe Testament worden nogal eens vlotweg in stelling gebracht om eigen gedachtegoed te voorzien van een waarmerk van goddelijk gezag.

ZORGVULDIG SCHRIFTONDERZOEK VEREIST

De eerlijkheid gebiedt ook te zeggen dat het niet altijd eenvoudig is om het Woord van de Here goed te verstaan en recht te doen. Allerlei regels voor een juiste Schriftuitleg moeten daarvoor gerespecteerd worden en goed toegepast. Met inbegrip van een zo zuiver mogelijke vertaling van de grondtalen waarin de Bijbel ons is overgeleverd: het Hebreeuws en Grieks. Ook een theoloog kan zich soms overgeleverd voelen aan de kenners van die oude talen wanneer het gaat om de juiste betekenis van een woord als dat je eigen moedertaal niet is!

Gelukkig zijn er – zeker ook de laatste decennia, maar daarvoor ook al – goede hulpmiddelen verstrekt. Er zijn heel wat studies verschenen over ons gevoelig onderwerp. In het nummer van Weerklank van april 2018 bracht ik vanuit een vijftal publicaties al een en ander naar voren. Dat was naar aanleiding van het 70-jarig bestaan van de staat Israël.

Onlangs verscheen opnieuw een bundel met studies over ons onderwerp, waarvoor ik in verband met de actualiteit graag de aandacht van onze lezers vraag. In dertien bijdragen worden allerlei zaken besproken die te maken hebben met het verstaan van de Schrift op het punt van verleden, heden en toekomst van het Joodse volk. Ook de plaats en taak van de kerk ten opzichte van de Joden komt hierbij aan de orde. Diverse Schriftgedeelten die in deze discussie een belangrijke rol spelen, worden besproken. En dat alles vanuit het uitgangspunt: wat de Here Zelf in Zijn evangelie van Oude en Nieuwe Testament openbaart, dát heeft het beslissende Woord.

Uit deze bundel geef ik een aantal gedachten door met het oog op de al of niet “onopgeefbare verbondenheid tussen Kerk en Israël”. Het is een woord op zijn tijd!

ISRAËLISME

De titel van de genoemde bundel luidt: *“Het Israëlisme en de plaats van Christus”*, met als ondertitel: *“Christocentrische interpretatie van Bijbelse profetie”*.

Het is uitgegeven onder redactie van dr. Steven Paas die al eerder het een en ander over het onderwerp ‘Israël’ publiceerde. Naast de redacteur leveren ook een twaalfstal medewerkers een bijdrage aan de bundel,

In een eerste ‘Woord vooraf’ verklaart prof. dr. W. van Peursen (oudtestamenticus aan de VU) dat wie schrijft over het land Israël en het Joodse volk in relatie tot kerk en theologie, een mijneveld betreedt. Er zijn namelijk weinig vragen waarover Christenen elkaar zo fel bestrijden als die over de rol van Israël in Gods plan in verleden, heden en toekomst. Een en ander vraagt uiterste zorgvuldigheid bij het spreken over Israël en het Joodse volk.

Er zitten heel veel kanten aan de zaak. De bijdragen zijn ook zeer

verschillend, van doorwrochte historische overzichten tot kritische analyses van huidige theologische standpunten en Christelijke organisaties. Wat de bijdragen gemeenschappelijk hebben, zo verklaart dr. Van Peursen, is een sterke christocentrische theologie en hermeneutiek en de behoefte aan inhoudelijke argumentatie en een zorgvuldige positiebepaling. In een tweede ‘Woord vooraf’ vertelt dr. Paas dat de auteurs van de bijdragen niet pretenderen het laatste woord over de behandelde zaken te kunnen aanbieden. Ze denken op onderdelen ook niet alle gelijk. Er is soms sprake van nuances. Maar allen beogen een eensgezinde verdediging van een christocentrische uitleg van de Bijbel aangaande Israël. Wel willen zij antwoord geven op de vragen die worden opgeroepen door de naar hun inzicht verwarrende interpretaties van Bijbelse profetieën door het zogenoemde ‘Israëlisme’.

De naam ‘Israëlisme’ gebruiken zij als verzamelterm voor bewegingen onder Christenen die zich kenmerken door de gedachte dat het volk Israël nog steeds hét uitverkoren volk van God is en dat voor dit volk een buitengewoon grote en nu nog niet waarneembare mate van heil is weggelegd. Door deze theorie wordt naar hun inzicht de unieke plaats van Christus en de universele strekking van de Bijbelse profetie onder druk gezet.

In Johannes 3:16 is de inhoud van de Bijbel krachtig samengevat, zo verklaart dr. Paas. Door Christus geschonken wederliefde tot God en de naaste is bepalend voor onze omgang met de Schrift, als we zoeken naar wat Hij bedoelt met Bijbels Israël voor ons persoonlijk geloof, voor de theologie en voor de Kerk. Die liefde geldt ook voor onze Joodse medemensen. Juist vanuit deze christocentrische benadering van de Schrift hebben Christenen de taak om ook in woord en daad aan hen het Evangelie te verkondigen, evenals aan alle andere volken.

Hiermee is door de redacteur mooi aangegeven wat het karakter van deze bundel bepaalt.

FUNDAMENTELE UITGANGSPUNTEN

In de eerste bijdrage met als titel *‘De Bijbel en Israël’* stelt dr.

Paas de vraag aan de orde die beslissend is voor een juiste benadering van het onderwerp: ‘hoe lezen wij de Bijbel?’

Het antwoord daarop laat direct zien waardoor alles wordt bepaald: ‘Gods Woord is alleen te verstaan in het licht van Jezus Christus en door de werking van de Heilige Geest’.

Hiermee is ook de teneur van de hele bundel verwoord: christocentrisch. Jezus Christus is dé sleutel voor het verstaan van het Oude Testament. Dat geldt uiteraard ook voor het Nieuwe Testament.

Voor het verstaan van alle beloften die aan Israël zijn gegeven is dit een onmisbaar gegeven.

Alle volken delen uiteindelijk in de roeping van Israël, namelijk om getuige te zijn van Gods koninkrijk dat er al is en dat op Gods tijd finaal zal komen.

In dit verband noemt dr. Paas ook uitspraken over Israël zoals de CGK in haar visiedocument heeft gedaan en de PKN in haar

kerkorde. Hij begrijpt en waardeert de liefde voor Israël en het Joodse volk. Toch constateert hij dat aanduidingen als 'onopgeefbaar verbonden met Israël' of 'onverbrekelijke verbondenheid van de Kerk met Israël omdat het Gods volk is' voor verwarring zorgen.

Duidelijk laat hij vanuit de Schrift zien dat met de komst van Christus niet 'Israël' maar de gemeente van gelovigen uit de Joden en heidenen – de Kerk – het 'geestelijk Israël' is, de gemeente van Christus.

Voor het volk Israël worden vaak toekomstverwachtingen gebaseerd op teksten als Rom. 11 ('heel Israël zal behouden worden') en allerlei andere teksten uit OT en NT. Hij laat zien dat zowel de 'landbelofte' (rond een aards Jeruzalem) als een toekomstige massale of nationale bekering geen enkele grond vindt in de Heilige Schrift.

Ook wordt de onoverbrugbare kloof geschetst tussen het Joodse geloof van het Jodisme en het Christelijk geloof.

Naar mijn oordeel kunnen de kerken die zich met het volk Israël bezighouden, niet om zulke argumentatie in deze bijdrage heen (evenals in volgende van deze bundel). Ook als het zou gaan om het gevoelige punt van 'zending onder de Joden'. De Gereformeerde Zendingsbond heeft in haar beleidsplan zending onder de Joden verworpen omdat de Jood dan 'gedwongen wordt om de eigen identiteit prijs te geven'.

Ik zou zo zeggen: moet niet elk volk in deze wereld de identiteit van de eigen godsdienst prijsgeven ter wille van de enig ware God en Christus Jezus, de Heiland van de wereld?!

WAT ZEGT DE SCHRIFT?

Met de hierboven genoemde eerste bijdrage is de toon van de bundel gezet. Ook diverse andere bijdragen houden zich bezig met bepaalde Bijbelboeken of bijzondere teksten uit OT of NT die een belangrijke rol spelen in de discussie over 'Israël'.

Ik noem ze in volgorde en geef een korte indruk van de inhoud:

'Calvijn over Israël en de Kerk in Handelingen' van dr. E. van Alten. Hierin komt naar voren dat de reformator er al op gewezen heeft hoe in Handelingen helder naar voren komt wat de profeten overal hadden voorspeld: Joden én heidenen zijn geënt in één lichaam, verenigd in Gods heilig volk. De conclusie van de bijdrage is: Gods beloften aan Abraham, dat in hem alle volken van de wereld zullen worden gezegend, is met Pinksteren in vervulling gegaan.

'Israëls landbeloften in relatie tot de nieuwe schepping' van prof. Dr. G.K. Beale. Dat gaat over het aan Israël beloofde land. Deze belofte is in beginsel in vervulling gegaan bij de erfenis van het land Kanaän en bij de terugkeer na de ballingschap naar Jeruzalem en omstreken. De grenzen van dit beloofde land – 'tot aan de einden der aarde' – zijn onder de regering van Christus uitgebreid over heel de wereld. Denk aan zijn verklaring bij hemelvaart: 'Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde'. Overall waar het evangelie gepredikt en geloofd wordt, vestigt

Hij zijn koninkrijk. De definitieve vervulling vindt plaats als met de wederkomst van Christus het nieuwe Jeruzalem neerdaalt en de gelovigen de beloofde aarde beërven.

'Christelijke interpretatie van de profetieën van Ezechiël' van ds. Colin Chapman. Parallel aan de vorige bijdrage wordt uitgelegd dat deze profetieën verder reiken dan het herstel van de nationale soevereiniteit in het land. Het boek Openbaring toont de uiteindelijke vervulling op de nieuwe aarde onder de nieuwe hemel.

'De tijden van verademing en wederoprichting van alle dingen' (Handelingen 3:17-26) van dr. Bram Maljaars. Deze tekst wordt vaak uitgelegd alsof voorafgaand aan de wederkomst van Christus er voor de Joden zich nog een tijd en mogelijkheid tot bekering voordoet. In een nauwgezet exegetisch betoog legt de auteur uit dat deze tekst niet slaat op een (verdere) toekomst maar op het moment dat Petrus hier het volk Israël toespreekt. De tijd van wederoprichting van alle dingen is al met Christus' dood en opstanding begonnen.

'Het herstel van Israëls Koninkrijk (Handelingen 1:6)' van ds. J. van Meggelen. In deze bijdrage wordt uitgelegd dat het hier niet gaat om een politieke entiteit, een nationaal aards koninkrijk, maar om het koninkrijk van God dat in het koningschap van Christus al werkelijkheid is geworden. Te beginnen onder Israël en vervolgens onder alle volken waar Christus zich door de verkondiging van het evangelie onderdanen vergadert. Bij de wederkomst krijgt het zijn voltooiing op de nieuwe aarde.

'In Geest en waarheid' (Joh. 4:24) van dr. Theo Pleizier. Vanuit het gesprek van Jezus met de Samaritaanse vrouw reikt deze bijdrage praktische overwegingen aan met betrekking tot de plaats van Israël in de Christelijke spiritualiteit. Dan moeten we denken aan zaken zoals de *plaats* als ook het *hoe* van de aanbidding van God. De auteur richt een kritische blik naar de organisatie 'Christenen voor Israël'. Hij waarschuwt ervoor om de focus van Christelijke spiritualiteit te verleggen *van* wat God in Christus heeft gedaan en doet onder de gelovigen die de Messias van Israël en van de wereld hebben aanvaard, *naar* wat er gebeurt in het Midden-Oosten. Deze exclusieve aandacht voor Israël in de theologie en de geloofspraktijk doet te kort aan de openbaring in Christus. In dit verband waarschuwt hij voor de (toenemende) praktijk om Joodse ceremoniën in de kerk in te voeren en bespreekt hij de ceremonie die Christus zelf heeft ingesteld voor de lokale gemeente wereldwijd: het heilig avondmaal dat gevierd wordt in de levende verwachting van Zijn wederkomst.

'Gnostische trekken van Israëlsisme en Messianisme' van prof. Dr. R. Potgieter. Deze bijdrage geeft een analyse van verschillende kringen die teksten uit de Bijbel plukken om daarop idealistische voorstellingen te baseren van een spoedig te verwachten wederkomst van Christus. Zij associëren dit dan

met de staat Israël en de geopolitieke betekenis van Israël in het hedendaagse Midden-Oosten. Fanatieke Christenzionisten bestempelen daarbij elke oppositie tegen de staat Israël als een vorm van antisemitisme - een gevluegeld verwijt in deze kringen. Zulke oppositie wordt religieus geïnterpreteerd als flagrant en kortzichtig verzet tegen het plan van God voor Israël en de Joden. De schrijver acht het urgent om tegenover dit alles te komen tot een werkelijk verstaan van het verhaal van de Schrift.

In de bijdrage *'Het Israël van God in Romeinen 11'* van dr. O.P. Robertson treffen we een stevige exegetische bespreking aan van een Schriftgedeelte dat vaak wordt gezien als het bewijs van een toekomstige bekering en herstel van Israël. Het gaat o.a. ook over de uitspraak van Paulus: "...en aldus zal heel Israël behouden worden". Zijn heldere conclusie luidt: "Er is niets in dit hoofdstuk dat iets zegt over het herstel van een aards Davidisch Koninkrijk, of van een terugkeer naar het land van de Bijbel, of over het herstel van Israël als een nationale staat, of over een kerk van Joodse Christenen gescheiden van de Christenen uit de heidenen. Integendeel, het opnieuw gedefinieerde Israël van God omvat zowel Joden als heidenen in één lichaam'.

'De Joodse tempel: verleden, heden en toekomst' van dr. St. Sizer. Deze bijdrage behandelt de drukte die er bestaat rond de tempelberg in Jeruzalem, dat heftige twistpunt tussen Joden en Moslims. Ook over de gedachten aan een herbouw van de Joodse tempel op die betwiste plek en de rol van zo'n heiligdom in de eindtijd. De schrijver laat zien hoe dit alles gebaseerd wordt op volstrekt misplaatst Schriftgebruik. De ware Tempel is Jezus Christus in Wie God kwam wonen onder zijn volk. Na Pinksteren wordt de beeldspraak van de tempel toegepast op de volgelingen van Jezus Christus, de Kerk, het Lichaam van Christus, de woonplaats van de Heilige Geest.

'Zacharia 14: "Het staat er toch gewoon?"' van dr. J.M. Strenght. In dit Schriftgedeelte wordt aangekondigd dat alle volken tegen Jeruzalem zullen strijden en de stad zal worden ingenomen. Op die dag zullen Gods voeten staan op de Olijfberg in Jeruzalem en zal de Olijfberg middendoor slijten. Enerzijds waarschuwt de auteur tegen het 'alles letterlijk nemen' van profetieën omdat je daarmee vastloopt. Anderzijds geeft hij aan dat we met het woord 'vergeestelijken' moeten oppassen omdat we wat Zacharia zei, niet geestelijker kunnen maken dan het al is. Hij spreekt liever over een 'christocentrische' manier van begrijpen van het Oude Testament. Ook in Zacharia 14 staat Christus centraal. Jezus' voeten stonden op de Olijfberg. In dit verband waarschuwt hij ook voor overdreven aandacht voor het moderne Israël en een zich verliezen in eschatologische bespiegelingen rond de Joodse staat.

De laatste bijdrage *'Wie zijn de gojim?'* is van ds. M. van Veelen. Hierin gaat het over de heidenvolken in Psalm 2 en Handelingen 4. Daarbij is in het OT te denken aan de heidenvolken rond

Israël. In Hand. 4 wordt Psalm 2 aangehaald in het gebed door de gemeente als de apostelen Petrus en Johannes door de Joodse Raad zijn verhoord en toch weer vrijgelaten. De gemeente herkent in dit gebeuren de situatie van Psalm 2 en past dat toe op de Joodse leiders: "Herodes zowel als Pilatus zijn in deze stad met de heidenen en de volken van Israël vergaderd tegen uw heilige knecht Jezus, die Gij gezalft hebt". De Joden die Christus niet erkennen plaatsen zich daarmee op één lijn met de heidenvolken. Uit een en ander blijkt ook dat de kerk geen vervanging maar de wettige voortzetting is van Israël.

INDRINGEND APPEL

De bundel biedt, zoals uit het bovenstaande duidelijk mag zijn, ontzaglijk veel stof tot nadenken. Wel te verstaan tot een nadenken vanuit wat de Here Zelf ons onderwijst in zijn Woord. Zoals in het Woord vooraf al was verklaard: de medewerkers denken op onderdelen niet alle gelijk. Er is soms sprake van nuances. Zo kun je bij bepaalde bijdragen vragen hebben waarmee je met de schrijver wel in discussie zou willen gaan. De hoofdlijn in de bijdragen is helder: doe de Schrift recht en laat zo Christus Zelf bij alle vervulling van de profetieën in het centrum staan. Dan wordt veel echt duidelijk en het behoedt voor verkeerde voorstellingen van zaken of voor overspannen verwachtingen. En het laat ook zien wat onze verhouding tot Israël is.

Kerken die zich bezighouden met de verhouding ten opzichte van Israël krijgen hier veel huiswerk mee, kerkleden niet minder. De bijdrage waarmee de bundel eindigt, is eigenlijk een heel indringende. En tegelijk een uitnodiging alsook een oproep richting allen die de Christus niet erkennen, Joden evengoed als heidenen.

Laten we ook als christenen het ons blijven aantrekken. Om niet in dezelfde fout te vallen als de Joden in Jezus' dagen deden en velen nog steeds volhouden: hun gekomen Messias niet eren. Als christenen mogen wij de hand wel in eigen boezem steken. Helemaal als we zien hoe ook christenen weer in dezelfde fout kunnen vallen als ze Jezus de gekomen Messias niet erkennen als de Zoon van God. Dat kun je doen als je vrijzinnig in de leer bent en Jezus beschouwt als niet veel meer dan een interessante Joodse rabbi. Je kunt het ook doen als je gereformeerd heet en je hart toch niet buigt voor Christus doordat het zich niet overgeeft aan zijn reddende liefde.

Het is een ontzaglijke genade als je door de Here bij het volk van de Christus mag behoren. Dat is een onopgeefbare verbondenheid bij uitstek. Echt iets om uit te stralen in deze wereld; tot een warme uitnodiging naar 'de volken om ons heen', Joden en niet-Joden.

Te beginnen dichtbij huis.